

Monumentnummer*: 531635

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 12 september 2014
Kadaster deel/nr 82643/104

Woonplaats*		Gemeente*		Provincie*			
Schalkwijk		Houten		Utrecht			
Straat*	Nr*	House letter*	Toev.*	Postcode*	Woonplaats*	Situering	Locatie
Lekdijk	58 a	a	1		Schalkwijk		
Lekdijk	58 a	a	2		Schalkwijk		
Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding		Grondperceel		
Houten	I				2552		

Omschrijving**

Cluster 61. Poortgebouw (A) met toegangspoterne.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

POORTGEBOUW (A) MET TOEGANGSPOTERNE als verdedigbare en aardgedekte entree van Fort Honswijk. Een poortgebouw is een bouwwerk, dat tot doel heeft de in- en uitstroom van personen (en zaken) van een bepaald terrein te controleren. Onder meer bij middeleeuwse kastelen en steden (stadspoorten) kwamen poortgebouwen voor, gewoonlijk binnen de omgrachting daarvan. Stadspoorten van 17de-eeuwse en latere steden waren vaak in of zelfs achter (aangeaarde) stadswallen gesitueerd om beter beschermd te zijn tegen vijandelijk geschut. Een vergelijkbare ligging en functie hadden ook de in de 19de eeuw toegepaste poortgebouwen in forten: primair om deze eventueel (van binnenuit) te verdedigen en secundair voor controle van de toegang. Er zijn onder meer poortgebouwen opgetrokken bij Fort Honswijk en Fort Vechten, maar deze laatste zijn later gewijzigd in twee wachthuizen. Het poortgebouw van Fort Honswijk is gebouwd omdat de toepassing van een brug, zoals gebruikelijk bij de meeste forten in de Nieuwe Hollandse Waterlinie, niet was toegestaan vanwege de waterkerende functie van de toegangsweg naar het fort,

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

die feitelijk een aftakking van de Lekdijk was. Zowel de toegangsweg als de hoofdwal van het fort hadden en hebben deze functie als hoofdwaterkering nog steeds. Een poterne is een overdekte of gedekte (door)gang of uitvalsweg.

Omschrijving

In de inwaarts gebogen courtine aan de westzijde van het fort gelegen, aardgedekt POORTGEBOUW (A) met een er aan de achterzijde uitspruitende TOEGANGSPOTERNE. Het uit 1878 daterende bouwwerk telt één bouwlaag. De frontgevel is symmetrisch, telt drie traveeën en bestaat uit een zware hardstenen plint met daarboven baksteen. Centraal de entree met hardstenen, rondboogvormige omlijsting in blokmotief, met dubbele, houten deuren. Hierboven de inscriptie: "Honswijk". Links en rechts hiervan eveneens door boogvormige, geblokte omlijsting geaccentueerde gevelopeningen met dubbele metalen luiken. Hiertussen twee brede pilasters in baksteen en op de afgeschuinde hoeken vergelijkbare pilasters. Het poortgebouw geeft toegang tot de sterk afdalende TOEGANGSPOTERNE die uitkomt bij Remise H. De poterne bezit een bakstenen gewelf en eenvoudige, latere, dubbele, houten deuren aan het andere uiteinde.

Waardering

Het POORTGEBOUW (A) MET TOEGANGSPOTERNE van Fort Honswijk is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde bebouwing, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw).

Het betreft hier een onderdeel uit de periode 1871-1886, namelijk een verdedigbare en met aarde gedekte toegang tot een fort uit 1878.

* Ensemblewaarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is zeldzaam omdat poortgebouwen weinig zijn toegepast in de 19de -eeuwse forten en representatief omdat het een van de schaarse overgebleven exemplaren van dit bouwtype is.

* Het onderdeel is gaaf bewaard omdat hoofdvorm, bouwkundige detaillering en verschillende onderdelen, waaronder de toegangspoterne, intact zijn gebleven.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Bijgebouwen

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument